

MUSIQA TA'LIMIDA MUAMMOLI TA'LIM TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH XUSUSIYATLARI

Qodirov Shuxrat

Buxoro davlat pedagogika instituti magistri

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada musiqa ta'limida muammoli ta'lim texnologiyasidan foydalanishning pedagogik xususiyatlari yoritilgan. Muammoli ta'lim o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish, musiqiy idrokini chuqurlashtirish hamda mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirishda samarali metod sifatida tahlil qilinadi. Shuningdek, musiqa darslarida muammoli vaziyatlarni yaratish va ularni hal etish jarayonining o'quv samaradorligiga ta'siri ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Musiqa ta'limi, muammoli ta'lim, pedagogik texnologiya, ijodiy fikrlash, o'quvchi faolligi, musiqiy idrok, didaktika.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются педагогические особенности использования технологии проблемного обучения в музыкальном образовании. Проблемное обучение анализируется как эффективный метод развития творческого мышления учащихся, углубления музыкального восприятия и формирования навыков самостоятельного принятия решений. Также изучается влияние создания и решения проблемных ситуаций на эффективность учебного процесса на уроках музыки.

Ключевые слова: Музыкальное образование, проблемное обучение, педагогическая технология, творческое мышление, активность учащихся, музыкальное восприятие, дидактика.

ABSTRACT

This article examines the pedagogical features of using problem-based learning technology in music education. Problem-based learning is analyzed as an effective method for developing students' creative thinking, deepening musical perception, and forming independent decision-making skills. The study also explores the impact of creating and solving problem situations on the effectiveness of music lessons.

Keywords: Music education, problem-based learning, pedagogical technology, creative thinking, student activity, musical perception, didactics.

KIRISH. Bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, uni xalqaro standartlar darajasiga olib chiqish hamda o'quvchilarda zamonaviy kompetensiyalarni shakllantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, umumiy o'rta va oliy ta'lim tizimida o'quvchilarning faolligini oshirish, ularning mustaqil fikrlashini rivojlantirish hamda ijodiy yondashuvini kuchaytirishga qaratilgan innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu jihatdan musiqa ta'limi jarayonida ham an'anaviy yondashuvlar bilan bir qatorda zamonaviy interfaol metodlar, xususan, muammoli ta'lim texnologiyasini qo'llash ta'lim sifatini oshirishning samarali vositasi sifatida e'tirof etilmoqda. Musiqa fani o'zining estetik, tarbiyaviy va ijodiy xususiyatlari bilan boshqa fanlardan farq qiladi. Ushbu fan o'quvchilarda nafaqat musiqiy savodxonlikni, balki hissiy idrok, badiiy did va ijodiy fikrlashni ham rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu sababli musiqa darslarida o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash, ularni musiqiy muammolarni tahlil qilish va yechim topishga yo'naltirish muhim pedagogik vazifalardan biridir. Bu jarayonda muammoli ta'lim texnologiyasi o'quvchilarning bilimlarni tayyor holda qabul qilish emas, balki ularni mustaqil izlanish va kashf etish orqali o'zlashtirishiga imkon yaratadi.

Muammoli ta'lim texnologiyasi o'quv jarayonida muammoli vaziyatlarni yaratish, ularni tahlil qilish va yechim topish orqali bilimlarni shakllantirishga asoslanadi. Bu yondashuv o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi, ijodiy qobiliyatlarini faollashtiradi hamda ularning musiqiy asarlarni chuqurroq anglashiga yordam beradi. Ayniqsa, musiqa ta'limida muammoli vaziyatlar yaratish orqali o'quvchilar asarning mazmuni, ifoda vositalari va badiiy g'oyasini mustaqil tahlil qilish ko'nikmasini egallaydilar. Mazkur maqolada musiqa ta'limida muammoli ta'lim texnologiyasidan foydalanishning pedagogik xususiyatlari, uning o'quv jarayonidagi o'rni hamda samaradorligi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, ushbu texnologiyani amaliyotga tatbiq etish orqali o'quvchilarning ijodiy faolligini oshirish va dars samaradorligini kuchaytirish yo'llari ko'rib chiqiladi. Musiqa ta'limida muammoli ta'lim texnologiyasidan foydalanish nafaqat o'quvchilarning bilim darajasini oshiradi, balki ularning ijodiy tafakkurini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Shu boisdan ushbu mavzuni ilmiy jihatdan o'rganish va amaliyotga tatbiq etish dolzarb hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI. Musiqa ta'limida muammoli ta'lim texnologiyasidan foydalanish masalasi pedagogika va didaktika sohasidagi zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda keng o'rganilgan. Ushbu yo'nalishda olib borilgan izlanishlar muammoli ta'limning nazariy asoslari, uning o'quv jarayonidagi o'rni

hamda o'quvchilarning ijodiy faolligini oshirishdagi ahamiyatini yoritishga qaratilgan. Dastlab, muammoli ta'limning nazariy asoslari klassik pedagog olimlar V. Okon, M. I. Maxmutov va I. Ya. Lerner ishlarida chuqur tahlil qilingan. Xususan, V. Okon muammoli ta'limni o'quvchilarda mustaqil fikrlashni shakllantiruvchi didaktik tizim sifatida ko'rsatadi. M. I. Maxmutov esa muammoli vaziyat yaratish orqali bilimlarni o'zlashtirish jarayonini faollashtirish g'oyasini ilgari suradi. I. Ya. Lerner esa muammoli ta'limni ijodiy bilish faoliyatini rivojlantiruvchi metod sifatida talqin qiladi.

O'zbekiston pedagog olimlari orasida muammoli ta'lim va interfaol metodlarni o'rganishda N. Saidahmedov, Sh. Sharipov, U. Yusupov, M. To'xtaxo'jayev kabi tadqiqotchilarning ishlari alohida ahamiyatga ega. Ularning ilmiy ishlarida ta'lim jarayonida o'quvchilarning faolligini oshirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish hamda innovatsion yondashuvlarni joriy etish masalalari yoritilgan. Musiqa ta'limi metodikasi bo'yicha V. S. Radionov, D. B. Kabalevskiy va E. Abdullayev kabi olimlarning ishlari muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Jumladan, D. B. Kabalevskiy musiqa ta'limini estetik tarbiya vositasi sifatida qarab, o'quvchilarning musiqiy idroki va ijodiy fikrlashini rivojlantirish zarurligini ta'kidlaydi. E. Abdullayev esa musiqa darslarida interfaol metodlardan foydalanish o'quvchilarning faolligini oshirishga xizmat qilishini ilmiy jihatdan asoslab bergan.

Shuningdek, zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda raqamli texnologiyalar va interfaol metodlar bilan muammoli ta'limni uyg'unlashtirish masalalari ham o'rganilmoqda. Bu borada S. M. Mirziyoyevning ta'lim tizimini modernizatsiya qilishga oid konseptual qarashlari hamda O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni (2020) muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qiladi. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, muammoli ta'lim texnologiyasi pedagogikada keng o'rganilgan bo'lsada, uni aynan musiqa ta'limi jarayonida qo'llash, o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishdagi o'ziga xos jihatlari hali ham dolzarb ilmiy muammo bo'lib qolmoqda. Shu sababli mazkur mavzu bo'yicha tadqiqotlar olib borish va amaliyotga tatbiq etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Muhokama. Muammoli ta'lim texnologiyasi zamonaviy pedagogik yondashuvlardan biri bo'lib, u o'quv jarayonini faollashtirish, o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish va ijodiy faoliyatini kuchaytirishga qaratilgan. Ushbu texnologiyaning asosiy g'oyasi shundan iboratki, o'quvchi tayyor bilimni qabul qiluvchi subyekt emas, balki bilimni izlovchi va kashf etuvchi faol shaxs sifatida ishtirok etadi. Muammoli ta'lim jarayonida o'qituvchi tomonidan maxsus

muammoli vaziyatlar yaratiladi. O'quvchilar esa ushbu vaziyatlarni tahlil qilish, savollar qo'yish, farazlar ilgari surish va yechim topish orqali bilimlarni o'zlashtiradilar. Bu esa ularda nafaqat bilim, balki tahliliy fikrlash, mantiqiy xulosa chiqarish va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini shakllantiradi.

Musiqa ta'limida muammoli ta'lim texnologiyasini qo'llash o'ziga xos xususiyatlarga ega. Chunki musiqa fani ko'proq hissiy, estetik va ijodiy faoliyat bilan bog'liq. Shu sababli muammoli vaziyatlar ham musiqiy mazmun va badiiy ifoda bilan uyg'un bo'lishi lozim.

Masalan, o'quvchilarga quyidagi turdagi muammoli vaziyatlar berilishi mumkin:

- musiqiy asarning kayfiyatini aniqlash va uning ifoda vositalarini izohlash;
- ikki turli janrdagi asarlarni taqqoslash va farqlarini aniqlash;
- asarning muallifini yoki davrini musiqiy xususiyatlar orqali taxmin qilish;
- berilgan kuyga mos ritmik yoki ohangli davom yaratish.

Bunday topshiriqlar o'quvchilarning musiqiy eshitish qobiliyatini rivojlantiradi va ularni faol ijodiy jarayonga jalb etadi.

Muammoli ta'lim texnologiyasi musiqa darslarida o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. O'quvchilar tayyor bilimni yodlashdan ko'ra, uni tahlil qilish va yangi g'oyalar yaratish jarayoniga kirishadilar. Bu jarayon quyidagi natijalarga olib keladi:

- musiqiy idrokning chuqurlashishi;
- mustaqil fikrlash ko'nikmasining rivojlanishi;
- ijodiy tasavvurning kengayishi;
- jamoada ishlash va fikr almashish malakasining shakllanishi.

Shuningdek, muammoli ta'lim o'quvchilarda musiqaga nisbatan qiziqishni oshiradi, chunki ular dars jarayonida faol ishtirok etadilar va o'z fikrlarini erkin ifoda etish imkoniga ega bo'ladilar.

Musiqa darslarida muammoli ta'limni samarali qo'llash uchun o'qituvchi quyidagi metodik yondashuvlarga e'tibor qaratishi lozim:

Birinchidan, darsning maqsadiga mos muammoli vaziyatlarni tanlash muhimdir. Bu vaziyatlar o'quvchilarning yosh va bilim darajasiga mos bo'lishi kerak.

Ikkinchidan, o'qituvchi o'quvchilarga to'g'ridan-to'g'ri tayyor javob bermasdan, ularni mustaqil izlanishga yo'naltirishi zarur.

Uchinchidan, guruhli ishlash va muhokama usullaridan foydalanish tavsiya etiladi. Bu o'quvchilarning fikr almashish va hamkorlikda yechim topish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

To'rtinchidan, dars jarayonida zamonaviy texnik vositalar, audio va video materiallardan foydalanish muammoli ta'lim samaradorligini oshiradi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, musiqa ta'limida muammoli ta'lim texnologiyasidan foydalanish o'quvchilarning bilim sifatini sezilarli darajada oshiradi. O'quvchilar nafaqat musiqiy bilimlarni egallaydilar, balki ularni amaliy faoliyatda qo'llash ko'nikmasini ham rivojlantiradilar. Shuningdek, bu texnologiya o'qituvchining ham pedagogik mahoratini oshiradi, chunki u darsni tashkil etishda ijodiy yondashuv va innovatsion usullardan foydalanishga majbur bo'ladi.

XULOSA. Musiqa ta'limida muammoli ta'lim texnologiyasidan foydalanish o'quv jarayonini zamonaviy pedagogik talablar asosida tashkil etishning samarali yo'llaridan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuv o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, ijodiy qobiliyatlarini faollashtirish hamda musiqiy idrokini chuqurlashtirishga xizmat qiladi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, muammoli ta'lim texnologiyasi asosida tashkil etilgan musiqa darslari o'quvchilarning faolligini oshiradi, ularni dars jarayoniga qiziqtiradi va bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishga imkon yaratadi. Muammoli vaziyatlar orqali o'quvchilar musiqiy asarlarni tahlil qilish, ularning badiiy mazmunini anglash va ijodiy yechimlar topish ko'nikmalarini egallaydilar. Shuningdek, mazkur texnologiya nafaqat o'quvchilarning, balki o'qituvchining ham pedagogik faoliyatini takomillashtiradi. O'qituvchi dars jarayonida an'anaviy yondashuvdan voz kechib, innovatsion usullar va interfaol metodlardan foydalanishga yo'naltiriladi. Bu esa ta'lim sifatini oshirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Umuman olganda, musiqa ta'limida muammoli ta'lim texnologiyasini samarali qo'llash o'quvchilarda ijodiy tafakkurni rivojlantirish, ularning musiqaga bo'lgan qiziqishini kuchaytirish hamda ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli ushbu texnologiyani amaliyotda keng joriy etish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Maxmutov M. I. Muammoli ta'lim asoslari. – Moskva: Pedagogika, 1977.
2. Saidahmedov N. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: O'qituvchi, 2002.
3. To'xtaxo'jayev M. Pedagogika. – Toshkent: O'qituvchi, 2010.

4. Sharipov Sh. Pedagogik texnologiyalar va ularni ta'lim jarayonida qo'llash. – Toshkent, 2015.

5. Yusupov U. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2018.